

Svar på remiss angående betänkandet SOU 2016:44 Kraftsamling mot antiziganism, Ku2016/01696/DISK

Kommissionen mot antiziganism, nedan kallad Kommissionen, lämnar i sitt betänkande SOU 2016:44 Kraftsamling mot antiziganism, Ku2016/01696/DISK, rekommendationer och konsekvensbeskrivningar av dessa. SHMM har tagit del av betänkandet och lämnar sina synpunkter nedan. SHMM lämnar, enligt remissens instruktion, inte synpunkter på kapitel 5 Ett nationellt center för romska frågor och de delar av kapitel 6 som rör frågan om ett nationellt center för romska frågor.

Sammanfattning

SHMM delar uppfattningarna att den romska minoritetens kultur och språk är en del av det svenska kulturarvet och att långsiktighet i arbetet mot antiziganism är en förutsättning för ett viktigt strukturförändrande arbete som till stor del handlar om att sörja för romers mänskliga rättigheter. Efter att ha fördjupat oss i föreliggande betänkande stödjer SHMM utifrån sitt verksamhetsområde särskilt rekommendationerna att *Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet* samt skolverversionen av den och lärarhandledning bör tillgängliggöras bredare, samt även digitalt, att regeringen bör säkerställa att återstående frågor om Skånepolisens register över romer får tillfredsställande svar och följa upp att polisen vidtar åtgärder för att tillförsäkra att det olagliga förfarandet inte kan upprepas, samt att det statliga stödet till det romska civilsamhället bör stärkas. SHMM menar även att fördjupad kunskapsuppbyggnad utöver vitbokens översiktliga historieskrivning är av stor betydelse, särskilt rörande kontinuiteten av 1900-talets övergrepp på och kränkningar av romer in i samtiden och de drabbades erfarenheter av detta, samt att fördjupad kunskapsuppbyggnad är viktig även rörande den historiska kontexten kring registrering av romer som Skånepolisens register ingår i. SHMM föreslår också att de vetenskapliga studier som gjordes i samband med vitboken ska bearbetas och publiceras i en fördjupande antologi rörande Sveriges antiziganistiska historia. I tillägg till fördjupad kunskap och förståelse för historien kring övergrepp och kränkningar, vill SHMM även lyfta betydelsen av kunskapsfördjupning rörande romsk historia i Sverige i sin egen rätt, utöver övergrepp och kränkningar, även om dessa naturligtvis till stor del satt villkor för romers liv.

Kapitel 3 Erkännande av antiziganism

SHMM delar Kommissionens uppfattning att erkännandet av romer som nationell minoritet betyder att det finns ett officiellt ställningstagande för att den romska gruppens kultur och språk är en del av det svenska kulturarvet, och SHMM vill även lägga till att romers platser och föremål ska vara en självklar del av Sveriges kulturarv. SHMM ser

STATENS HISTORISKA MUSEER

SAMT ARKEOLOGISKA UPPDRAGSVERKSAMHETEN

Datum 2016-12-07
Diariennr 152-2016-765

även stor igenkänning i Kommissionens uppfattning att mycket återstår att göra för att fylla erkännandet av antiziganism med ett innehåll. *SHMM stödjer utifrån sitt verksamhetsområde särskilt Kommissionens rekommendationer i avsnitt 3.5.3 och 3.5.4.*

Avsnitt 3.5.3 Tillgängliggöra skolboken och vitboken

SHMM stödjer Kommissionens rekommendation att bredare tillgängliggöra regeringens vitbok *Den mörka och okända historien. Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet* från 2014 samt skolboksversionen av den och lärarhandledning. Viktigt är också att både vitboken och skolboksversionen med lärarhandledning även ska kunna leva vidare i digital form. Särskilt skolmaterialet bör vara tillgängligt där lärare och elever även möter andra material inom fältet mänskliga rättigheter och demokrati, för att synas så att det inte förbigås. En jämförelse kan vara skriften *Om detta må ni berätta* från 1998 om förintelsen, som uppdaterades 2009 och fortfarande kan beställas och laddas ner via Forum för levande historias webb, där olika slags skolmaterial rörande mänskliga rättigheter och demokrati finns.

SHMM vill som tillägg till ett vidare tillgängliggörande av vitboken och skolboksversionen, även framhålla möjligheten att låta bearbeta det dryga tiotal historiska, vetenskapliga studier som Regeringskansliet beställde för kunskap om förhållanden som påverkat romers situation under 1900-talet och publicera dem i en antologi som dels kan säljas, dels finnas tillgänglig på landets bibliotek. Studierna utgjorde underlag till vitboken men innehållet i dem återges enbart översiktligt i vitboken. Idag finns studierna i regeringskansliets arkiv och är därmed svårtillgängliga samt till viss del belagda med sekretess. I bearbetad, publicerad form skulle studierna utgöra en värdefull möjlighet till inledande historisk fördjupning och förståelse för antiziganismens och romers historia i Sverige, för studenter, forskare, lärare och andra som är i behov av fördjupad förståelse inom delar av historien.

SHMM vill även framhålla att vitboken fått kritik från både romer och forskare för att bearbeta historiska kränkningar och övergrepp som om detta vore ett avslutat kapitel, medan romers dagliga erfarenheter i samtiden vittnar om att detta är ett fortsatt pågående fenomen, vilket SHMM tagit del av genom intervjuer med romer i sitt fleråriga forskningsprojekt *I stadens utkant – svensk-romska livsberättelser och lägerplatser från 1900-talet*. SHMM menar därför att en fördjupad kunskapsuppbyggnad kring historien är av stor betydelse utöver vitbokens översiktliga historieskrivning, särskilt rörande hur övergreppen och kränkningarna kunde vara möjliga, kontinuiteten in i samtiden och de drabbades erfarenheter, samt att även detta är av lika stor betydelse att tillgängliggöra som innehållet i vitboken och dess skolboksversion.

Avsnitt 3.5.4 Skånepolisens register

SHMM stödjer Kommissionens rekommendation att regeringen bör säkerställa att återstående frågor om Skånepolisens register över romer, det så kallade Kringresanderegistret, får tillfredsställande svar samt följa upp att polisen vidtar åtgärder för att tillförsäkra att det olagliga förfarandet inte kan upprepas. SHMM vill även framhålla att i den genomlysning av det så kallade Kringresanderegister som

STATENS HISTORISKA MUSEER

SAMT ARKEOLOGISKA UPPDRAGSVERKSAMHETEN

Datum 2016-12-07
Diariernr 152-2016-765

Kommissionen efterlyser bör även en fördjupad kunskapsuppbyggnad ske rörande den historiska kontexten kring registrering av romer som Skånepolisens register ingår i. Registreringar av romer har även tidigare skett inom polisen men också inom bland annat statligt tillsatta utredningar och kommunala verksamheter, till exempel inom den så kallade "Zigenarsektionen" i Stockholm stad som existerade så sent som till mitten av 1990-talet. SHMM har med sitt forskningsprojekt *Antiziganismen och samlingarna – kunskapsproduktion och samlande vid kulturhistoriska museer och arkiv under 1900-talet* påbörjat en kritisk granskning med fokus på kulturhistoriska institutioners och experters roll i registreringar av romer under 1900-talet. För att motverka att registreringar av romer upprepas inom polisen samt inom andra myndighetsorgan och kommunala instanser, är det av stor vikt att det även inom dessa organisationer sker en fördjupad kunskapsuppbyggnad för att skapa förståelse för de historiska strukturerna och attityderna som lett fram till dagens situation.

Kapitel 4 Tydligare styrning och samordning av åtgärder mot antiziganism

SHMM delar Kommissionens uppfattning att mycket arbete inom statlig och kommunal verksamhet som rör romer bedrivs i projektform och att långsiktighet är en förutsättning för ett viktigt strukturförändrande arbete. SHMM delar också Kommissionens uppfattning att detta arbete handlar om att säkerställa romers mänskliga rättigheter. *SHMM stödjer utifrån sitt verksamhetsområde särskilt Kommissionens rekommendationer i avsnitt 4.2.3.*

4.2.3 Stärk det romska civilsamhället

SHMM vill, i likhet med Kommissionen, framhålla att i arbete som rör romer är dialog med romer av stor betydelse, inte minst rörande kunskapsuppbyggnad gällande historia och kulturarv. SHMM har genom sitt forskningsprojekt *I stadens utkant – svensk-romska livsberättelser och lägerplatser från 1900-talet* värdefull erfarenhet av denna typ av arbete, och vill därmed gå något längre än Kommissionen och framhålla att inom detta fält är inte enbart dialog av betydelse, utan även *samskapande* mellan kulturinstitutioner och romer. Ett starkt romskt civilsamhälle med föreningar och organisationer som har möjlighet att utvecklas och arbeta långsiktigt är en viktig förutsättning för att detta ska kunna ske under så demokratiska former som möjligt, och inte heller bli person- eller eldsjälsberoende.

Kapitel 6 Konsekvensbeskrivning

SHMM ser liksom Kommissionen ekonomiska konsekvenser av rekommendationerna i betänkandet och vill framhålla, utifrån sin synpunkt på avsnitt 3.5.3 ovan, att en ytterligare ekonomisk konsekvens i form av en engångskostnad skulle kunna tillkomma för en värdefull bearbetning och publicering av de vetenskapliga studier som gjordes som underlag till vitboken i en antologi.

STATENS HISTORISKA MUSEER
SAMT ARKEOLOGISKA UPPDRAGSVERKSAMHETEN

Datum 2016-12-07
Diariennr 152-2016-765

6.1.1 Tillhandahålla och sprida skolmaterial

SHMM lämnar ingen synpunkt på Kommissionens förslag på antal exemplar av skolboksversionen av vitboken och lärarhandledning, men vill påpeka att kostnadsberäkningen gäller enbart ett år, vilket bör ställas i förhållande till Kommissionens allmänna ställningstagande i övrigt att arbete mot antiziganistiska strukturer måste vara långsiktigt. Skolor bör vara en av de viktigaste samhällsliga institutionerna för att arbeta långsiktigt med frågan och motverka framtida antiziganism, och SHMM menar därför att en plan för tillhandahållande av och kostnadsberäkning för skol- och lärarmaterial bör gälla för ett flertal år och därefter med en utvärdering av insatsen och en eventuell uppdatering av materialen för eventuell nyupplaga (jfr *Om detta må ni berätta* som nämndes angående avsnitt 3.5.3). Viktigt i en kostnadsberäkning är också att materialen bör leva vidare i digital form och vara tillgängliga för lärare och elever tillsammans med andra material inom fältet mänskliga rättigheter och demokrati (se avsnitt 3.5.3).

Beslut i detta ärende har fattats av överintendent Maria Jansen efter föredragning av 1:e antikvarie Lotta Fernstål. I den slutliga handläggningen har även avdelningschef Kent Andersson och gruppchef för pedagogik och lärande Katherine Hauptman deltagit.

STATENS HISTORISKA MUSEER

Maria Jansén
Överintendent

Lotta Fernstål
1:e antikvarie